

Γεωγραφίες

Αρ. 31 (2018)

Γεωγραφίες, Τεύχος 31, 2018

ΑΣΤΙΚΟΣ ΕΡΩΤΙΣΜΟΣ

Έλλη-Όλγα Παπαδάκη

ΑΣΤΙΚΟΣ ΕΡΩΤΙΣΜΟΣ¹

Έλλη-Όλγα Παπαδάκη²

Περίληψη

Αντικείμενο του παρόντος άρθρου αποτελεί η χωρική έκφραση του ερωτισμού, των έμφυλων ταυτοτήτων και σεξουαλικότητας στην πόλη και συγκεκριμένα αυτή των Χανίων. Στη βάση ότι ο άνθρωπος επηρεάζει το κτισμένο περιβάλλον και αντίστροφα, ο ερωτισμός, η σεξουαλικότητα και η επιθυμία-παράγοντες ούτε σχεδιάσιμοι, αλλά ούτε και προβλέψιμοι-αντανακλώνται στην προσωπική/ιδιωτική ζωή του καθενός/καθεμίας, όσο και στις επιλογές που θα κάνει μέσα στην πόλη, τον τρόπο που θα κινηθεί εντός της και τον χώρο που θα διαλέξει να εκφραστεί. Ιδιαίτερη βαρύτητα στο παρόν, καταλαμβάνει ο δημόσιος χώρος στην πόλη, η οποία αντιμετωπίζεται σαν σύμπλεγμα πολύπλοκων κοινωνικών σχέσεων, αλληλεπιδράσεων και διεργασιών και αναγνωρίζεται σαν τόπος επιθυμίας, δημιουργίας της ταυτότητας και έκφρασής της. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια εξετάζονται η ετεροκανονικότητα και η ετεροσεξουαλικότητα σαν κυρίαρχες πραγματικότητες και προσπαθούμε να επαναπροσδιορίσουμε τον δημόσιο χώρο σαν έναν χώρο όπου η γενική και αφηρημένη έννοια «χρήστης» δεν υφίσταται, αλλά την θέση του καταλαμβάνουν υποκείμενα με έμφυλες ταυτότητες και διαστάσεις. Εν τέλει, ως έναν χώρο που βιώνεται και κατακτιέται και που αποκτά ταυτότητα και ουσία μέσω και λόγω, των διαδικασιών που επιτελούνται.

Urban Eroticism

Elli-Olga Papadaki

Abstract

This article focuses on the spatial expression of eroticism, gender identity and sexuality within a city and more specifically the city of Chania. Taking into account how man affects the built environment and vice versa, factors one cannot plan or anticipate such as eroticism, sexuality and desire are reflected in his personal/private life as well as in his choices within the city, the way he will choose to roam, and the places he will choose to express himself. Another aspect this article focuses on is public space in the city, which is regarded as a complicated social relationships, interactions and processes complex. In addition to this, public space is viewed as a space for desire, where one can define his identity and express it freely. In this context, heteronormativity and heterosexuality as dominant reality are scrutinized, and an attempt is made to redefine public space as a space where the general and abstract concept of "user" does not exist, and is replaced by persons with gender identities and dimensions. Moreover, public space is viewed as a space to be experienced and conquered, which is defined by the processes that take place there and exists because of those processes.

JUNGLEvsROADS

«Σε μια ανάγνωση του Freud, ο G.Deleuze περιγράφει πώς οι χάρτες είναι ουσιώδεις για τη φυσική δραστηριότητα, αλλά και ανάπτυξη του παιδιού, τον τρόπο με τον οποίο το παιδί ζει και αντιλαμβάνεται τον κόσμο υπό την μορφή δυναμικών χαρτών ,δηλαδή χαρτών που περιέχουν ποιότητες, ουσίες, εντάσεις, εν δυνάμει κόσμους και ηπείρους

1. Το υλικό προέρχεται από την ερευνητική εργασία «Αστικός Ερωτισμός, Ψάχνοντας τη Ζούγκλα στα Χανιά», που παρουσιάστηκε στις 5 Οκτώβρη 2016 στα Χανιά, στην σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχ. Πολυτεχνείου Κρήτης, υπό την επίβλεψη του Γιαννούδη Σωκράτη

2. elli.olga.papadaki@gmail.com

που κατοικούνται από γένη, φυλές και βασιλιάδες. Ο Deleuze υποστηρίζει πως η λίμπιντο πάντοτε “καταδιώκει” τη γεωγραφία και την ιστορία. Αρκετά αργότερα, όταν το παιδί είναι σε θέση να εκλογικεύσει και να διοχετεύσει αυτά τα ερεθίσματα προς κάποια κατεύθυνση μπορεί να τα βάλει στο μυαλό του σε τάξη. Για αυτό μπορεί να ευθύνεται η απώλεια της παιδικής ηλικίας που προσδοκά τους Ινδιάνους· αυτή η προσδοκία της στιγμής της ανταλλαγής της ζούγκλας για ένα δίκτυο δρόμων. Σε αυτή τη συνθήκη, το να γίνεσαι (becoming) ενήλικας, ισοδυναμεί με τη μετάβαση από μια κατάσταση όπου οι δυνητικές επιλογές φαντάζουν άπειρες και οι μεταξύ τους σχέσεις είναι δυναμικές, σε μια άκρως προκαθορισμένη “κλινική κατάσταση”. Χρησιμοποιώντας μια φράση του G. Deleuze για να περιγράψουμε αυτή την κατάσταση, πρόκειται για ένα εκλογικευμένο σκοτάδι όπου το γεωγραφικό παραλήρημα παίρνει τη μορφή δρόμων που με τη σειρά τους οδηγούν σε άλλους δρόμους, απουσία αντίλαλων, μυρωδιών και ήχων. Οι οδικοί χάρτες στέκονται στον αντίποδα της ζούγκλας, της αγριότητας γενικότερα.» (Franke, 2005)

Η Ζούγκλα μας μιλάει για την περιπλάνηση μέσα στην πόλη με κίνητρο την επιθυμία και την απόλαυση. Απαρνούμενος τον Χάρτη ο χρήστης μπαίνει στην διαδικασία της εμπειρίας του χώρου, της δημιουργικής και φαντασιακής σύνθεσης, μέσω της οπτικής της βιωμένης πόλης όπου πρωταγωνιστούν τα αστικά κενά, οι αλάνες, οι νεκρές ζώνες³(Μάνος,2012), το parafunctional space⁴, αλλά και ο ίδιος ο χώρος που αλλάζει την καθορισμένη χρήση του λόγω συνθηκών, αναδυόμενων αναγκών και επιθυμιών. Έτσι, πλέον η αρχιτεκτονική διαδραματίζει έναν μεταίχμιακό ρόλο ταλαντευόμενη ανάμεσα στο Απολλώνιο και το Διονυσιακό την δομή, τη λειτουργικότητα και το χάρτη από τη μία, την εμπειρία και το βίωμα απ’ την άλλη. Στο *The pleasure of architecture* ο B.Tschumi (1978) αναφέρει χαρακτηριστικά : “οι αρχιτεκτονικοί ορισμοί, με χειρουργική ακρίβεια, οπλίζουν και ενισχύουν απίθανες εναλλακτικές: από τη μία πλευρά η αρχιτεκτονική ως απότοκο της γνώσης, μια άυλη ή νοητική πειθαρχία με τυπολογικές και μορφολογικές διακυμάνσεις και απ’ την άλλη πλευρά η αρχιτεκτονική ως βίωμα που επικεντρώνεται στις αισθήσεις και την εμπειρία του χώρου”. Εν τέλει, η πόλη συντάσσεται σπαραγματικά μεταξύ άλλων και από μορφές, γεωμετρικές, ερωτισμό, απόλαυση, που συγκροτούν την ενιαία αντίληψη του χρήστη, η οποία δεν μπορεί να αποτυπωθεί στο χαρτί.

Η ανακάλυψη της Ζούγκλας στον υπάρχοντα αστικό ιστό των Χανίων είναι το αντικείμενο της έρευνας, η οποία προτείνει τη θέση της γενικής και αφηρημένης έννοιας-ομπρέλα του «χρήστη» να την καταλάβουν έμφυλα υποκειμένα χρησιμοποιώντας τις έννοιες του cruising και του δημόσιου σεξ ως βιωματικά μέσα.

Περί συγκρότησης της ταυτότητας

Όσον αφορά στις ιδέες περί συγκρότησης της ταυτότητας παρατηρείται μια σταδιακή μεταλλαγή, που συμπυκνώνεται στη μετάβαση από το βιολογικό προσδιορισμό του φύλου, στην κοινωνική κατασκευή του και εν τέλει στη ρήξη της συνέχειας βιολογικού-κοινωνικού συσχετισμού. Είναι μια πορεία προς την αποδόμηση της έμφυλης ταυτότητας, θέση που υποστηρίζεται από την Queer Θεωρία, η οποία αυτό-ορίζεται ως η κριτική αποδιάρθρωση κάθε είδους ταυτότητας και αποτελεί βασική θεωρητική αναφορά του παρόντος άρθρου. Βασικό εργαλείο για την κατανόηση του Queer Theory αποτελεί η έννοια της επιτελεστικότητας, απότοκο της Φεμινιστικής θεωρίας της παραστασιακής επιτέλεσης ή επιτελεστικότητας [performativity].

Σύμφωνα με την επιτελεστικότητα, το φύλο είναι ιστορική και κοινωνικοπολιτισμική κατασκευή η οποία αναπαράγει τον εαυτό της σύμφωνα με αυτό που θεωρείται «ουσία» ή «ταυτότητα» και όχι κοινωνικό απότοκο. Η επιτελεστικότητα παίζει το ρόλο του αποδομητή, ο οποίος εξαρθρώνει την φυσικοποίηση της ταυτότητας, το δίπολο γυναίκα-άντρας και την επιβεβλημένη ετεροφυλοφιλία ως κανονιστικό μοντέλο. «Η επιτέλεση αναφέρεται σε μια συγκεκριμένη όψη του λόγου: την ικανότητα να παράγει αυτό που ονομάζει» (Αθανασίου,2007)

Ουσιαστικά, η θεωρία αυτή ανασκευάζει την άμεση συνεπαγωγή από το βιολογικό φύλο στην ερωτική έλξη, υποστηρίζοντας ότι αυτή η συνέχεια εγκλωβίζει το φύλο σε μια ουσιοκρατική ενότητα, αφαιρώντας του τη δυνατότητα της ρευστότητας, και αναδεικνύει το φύλο ως μια «ευέλικτη πολιτική κατηγορία». Αυτόν τον τρόπο προσέγγισης η Judith Butler τον ορίζει ως «αναταραχή φύλου». Μια ακόμη τομή με πρότερες θεωρίες, είναι πως πλέον το βιολογικό φύλο δεν θεωρείται το υπόστρωμα πάνω στο οποίο εγγράφεται το κοινωνικό, αλλά μάλλον συνέπειά του. Το βιολογικό φύλο, δηλαδή, δεν υπάρχει ανεξάρτητο και ίδιο δια-

χρονικά και παντού, αλλά δημιουργείται και αυτό μέσα στις εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες και «μπολιάζεται» απ' αυτές αποδομώντας, κατά συνέπεια, το δίπολο άντρας-γυναίκα ως ενιαίες, συμπαγείς, κατηγορίες και κυρίως ως μοναδικές ταυτότητες.

Η δουλειά της Butler δημιούργησε ρωγμές και στην μέχρι τότε άρρηκτη σχέση σεξουαλικότητας-ταυτότητας, καθώς υποστήριξε ότι για την παραγωγή των «κανονικών» έμφυλων ταυτοτήτων -άντρας, γυναίκα- είναι απαραίτητη η ύπαρξη και «κανονικών» σεξουαλικότητων. Συνεπώς, η ύπαρξη κάποιας σεξουαλικότητας αποκλίνουσας από το κοινωνικά αποδεκτό είναι αποσταθεροποιητικός παράγοντας και της ίδιας της ταυτότητας. Έτσι αρχίζει και αναπτύσσεται η queer θεωρία, η οποία έχει σαν θεμέλιο την ρευστότητα της ταυτότητας και «αντιστέκεται όχι στην ετεροφυλοφιλία, αλλά στον ετεροσεξισμό»-διαρρηγνύοντας πια τη σύνδεση σεξουαλικότητας και ταυτότητας «μετατοπίζει την έμφαση απ' την ομοφοβία στον ετεροσεξισμό, αναδεικνύοντας τον ως πανταχού κανονιστική και ρυθμιστική διαδικασία» (Μαρνελάκης, 2013).

Χώρος και περιθώριο

Η queer θεωρία, καταλύοντας την ηγεμονία της ετεροκανονικότητας [heteronormativity]⁵ (Warner, 1993) θέτει σε αμφισβήτηση αντιλήψεις βαθιά ενσωματωμένες κοινωνικά, βασισμένες στον ετεροσεξισμό ως πρωταρχική αλήθεια, προτάσσοντας μια πιο ολιστική αντιμετώπιση της ταυτότητας, της σεξουαλικότητας ακόμα και της σχέσης χώρου και κοινωνίας, με κυρίαρχο χαρακτηριστικό τη ρευστότητα. Αντιμετωπίζοντας το χώρο ως κοινωνική κατασκευή που χρησιμοποιείται ή προορίζεται για συγκεκριμένες ομάδες δανειζόμαστε απ' την Doreen Massey τρεις προτάσεις για την κατανόησή του:

1. είναι προϊόν αλληλεξαρτήσεων

2. είναι η σφαίρα της δυνατότητας να υπάρχει πολλαπλότητα, να συνυπάρχουν ξεχωριστές τροχιές, να υπάρχουν περισσότερες φωνές

3. είναι προϊόν «σχέσεων μεταξύ», βρίσκεται πάντα σε μια διαδικασία γίνεσθαι, διαμορφώνεται συνεχώς, δεν τελειώνει ποτέ, δεν κλείνει ποτέ (Massey, 2001)

Από μια τέτοια οπτική, η πόλη δεν είναι μια ουδέτερη ζώνη. Παρεμβαίνοντας άμεσα σε όλες τις κοινωνικοπολιτικές διαδικασίες επιδρά στα άτομα και τα κανο-

νικοποιεί, τα ταξινομεί, κυριαρχεί πάνω τους, υποδεικνύοντας το σωστό και το λάθος. Ουσιαστικά αυτή είναι η πιο σκληρή εκδοχή της ετεροκανονικότητας: όποιος δεν ανταποκρίνεται στην υπόρρητη βία του έμφυλου διμορφισμού -άντρας/γυναίκα- δεν αναγνωρίζεται ως “έγκυρο” υποκείμενο, ικανό να αξιώνει χώρο. Ας θυμηθούμε άλλωστε την παλιά καλή σεξιστική ατάκα:

«Δε με νοιάζει τι κάνεις στο κρεβάτι σου, αρκεί να μη το κάνεις μπροστά μου.»

Για το λόγο αυτό ο δημόσιος χώρος είναι πολλές φορές εκτός ορίων για τα queer άτομα, τα οποία σε κάποιο βαθμό επιδιώκουν και διεκδικούν να είναι ορατά, με κοινωνική υπόσταση, χωρίς η σεξουαλικότητά τους να θέτει χωρικούς ή εκφραστικούς περιορισμούς. Με τα λόγια του Γ.Μαρνελάκη: «Ο χώρος δεν είναι ουδέτερος - δημιουργεί αποκλεισμούς, οριοθετεί τη δράση και τη συμπεριφορά μας και έτσι μας διαμορφώνει.[...] Όταν βγαίνω στον δρόμο και διεκδικώ να είμαι ορατός, στην πραγματικότητα διεκδικώ τη δυνατότητα να υπάρχω σ' έναν χώρο με τους δικούς μου όρους, να τον οικειοποιούμαι, έστω και προσωρινά». (Μαρνελάκης, 2007)

Όμως πέραν της διεκδίκησης του να «είμαι ορατός» υπάρχει και η περίπτωση του closet, όπου η έμφυλη ταυτότητα δεν αποκαλύπτεται δημόσια και ο ιδιωτικός χώρος είναι ο κατ' εξοχήν χώρος έκφρασης και ελευθερίας. Ο δημόσιος χώρος, αντιθέτως, αποτελεί χώρο περιθωριοποίησης όπου queer άτομα αποκλείονται. Εδώ αναδύεται η έννοια του ενδιάμεσου χώρου το σημείο, ο χώρος, που αναγκάζεται κανείς να βρει τις ρωγμές στο υπάρχον, για να επιβιώσει, όντας αποκλεισμένος. Αυτός μπορεί να είναι ένας νοητικός χώρος, όπου τα άτομα βρίσκουν τη διαφορά εντός του, ή να έχει υλική υπόσταση. Μιλάμε για χώρους που χρησιμοποιούνται για «έκτακτες» ανάγκες και όχι για την καθιερωμένη τους λειτουργία και μπορούν να ενταχθούν στην ευρύτερη σφαίρα του περιθωρίου. Σύμφωνα, με την bell hooks, το περιθώριο δεν αποτελεί χώρο κυριαρχίας και καταπίεσης, αλλά «έναν θετικό χώρο στον οποίο δημιουργούνται συνθήκες αντίστασης». (hooks, 1990)

Η διαφορά μεταξύ περιθωριοποίησης και περιθωρίου έχει σημασία, καθότι η πρώτη επιβάλλεται εξουσιαστικά, ενώ το περιθώριο είναι τόπος επιλογής των υποκειμένων που θέτουν τους εαυτούς τους εκτός ηγεμονικών δομών συντάσσοντας έναν αντίστοιχο αντιεξουσιαστικό λόγο, όπως για παράδειγμα οι γκέι, λεσβίες, τρανς και queer της δεκαετίας του '40 με την

άτυπη συγκρότησή τους ως ομάδα και τα καλιαρντά ως γλώσσα. Τα άτομα δεν τοποθετούνται σ' αυτό λόγω κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά επειδή βρίσκουν δυνατότητες ανατρεπτικότητας, προτάσσοντας το έμφυλο ζήτημα ως καίρια πολιτική κατηγορία.

Queer χώροι, cruising, δημόσιο σεξ

Το δημόσιο σεξ είναι ένας νέος τρόπος-και σίγουρα πιο διασκεδαστικός-να αντιληφθούμε την υποκειμενικότητα των ατόμων και της πόλης. Πρόκειται για μια αντιφατική έννοια καθότι αφορά μια δραστηριότητα η οποία θεωρείται από την τρέχουσα κουλτούρα επιτομή του ιδιωτικού. Στην περίπτωση μας «εισβάλλει» στη δημόσια σφαίρα απορρυθμίζοντας την κανονικότητα, κάνοντας ορατό και δημόσιο κάτι το οποίο αφορά μόνο στην ζώνη της κατοικίας. Εδώ έγκειται και η πραγματική απειλή του: να αλλάξει τη σχέση ιδιωτικό-δημόσιο. «Επιπλέον η πρακτική του δημόσιου σεξ δεν είναι με κανένα τρόπο εντεταλμένη, αναγνωρισμένη ή θεσμοθετημένη: επιτελείται χωρίς έγκριση, χωρίς «άδεια», άτυπη και ανεπίσημη. Για το λόγο αυτό και ο χώρος ο οποίος παράγεται και ο οποίος της αντιστοιχεί δεν είναι σαφώς προσδιορισμένος, οριοθετημένος και χαρτογραφημένος (ούτε και χαρτογραφήσιμος). Ο χώρος του δημόσιου σεξ δεν μπορεί να υφίσταται παρά μόνο τη στιγμή που διενεργείται η πρακτική αυτή. Με αντίστοιχους όρους, ο χώρος που παράγεται κατά (και έως) την τέλεση του δημόσιου σεξ αποτελεί μια εξάρθρωση της πόλης, νοούμενης ως μια αδιαίρετη ενότητα που είναι δυνατόν να γίνει γνωστή, να κατανοηθεί, να αναπαρασταθεί, να μελετηθεί και να σχεδιαστεί»⁶ (Μαρνελάκης, 2014)

Το δημόσιο σεξ δεν αναφέρεται μόνο στην πράξη καθαυτή, αλλά και στη διαδικασία να βρει κάποιος ερωτικό σύντροφο, στο «ψωνιστήρι», στο cruising, την αναζήτηση, δηλαδή, σεξουαλικού συντρόφου σε δημόσιους υπαίθριους χώρους. Σε χώρους που τους οικειοποιούνται ή εφευρίσκουν μια άλλη χρήση γι αυτούς. «Παρατηρώντας ότι στις μεγάλες πόλεις υπάρχουν χώροι στους οποίους οι ομοφυλόφιλοι/ες μπορούν να βρεθούν μεταξύ τους και να αναπτύξουν την δική τους κουλτούρα, οι γεωγράφοι που ασχολήθηκαν με την σεξουαλικότητα επιχειρούν να δείξουν ότι ο δημόσιος ετεροσεξουαλικός χώρος δεν περιορίζεται στην ετεροσεξουαλικότητα και ότι η (ετερο)σεξουαλικό-

τητα, όπως και οι ετεροσεξουαλικοί χώροι, αποτελούν κοινωνική κατασκευή.» (Λαδά, 2009)

Έτσι, μιλώντας για queer χώρους αναφερόμαστε σε χώρους οι οποίοι δεν απευθύνονται αποκλειστικά σε ομοφυλόφιλα άτομα, ούτε κατασκευάζονται με queer πρόσημο, αλλά προκύπτουν ως τέτοιοι και με αυτή την ανακατανομή χρήσεων θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι υπόκεινται σε κάποιου είδους ετεροτοπία. Τα άτομα δημιουργούν, καταλαμβάνουν και ενεργοποιούν τον χώρο, ο οποίος μπορεί να είναι οτιδήποτε: πάρκα, δρόμοι, προβλήτες, δημόσιες τουαλέτες... Συνήθως είναι ανοιχτοί χώροι και χώροι όπου το τοπίο και το ανάγλυφο «βοηθούν». Η φύτευση, τα μονοπάτια, οι χαράξεις, δημιουργούν εσοχές, κρυψώνες, «δωματιάκια». Δεν είναι κάτι φαντασμαγορικό, πρόκειται για «τα τοπία εκείνα που δεν είναι εντυπωσιακά, «είναι απλά ευχάριστα, μέρη για να συναντηθείς, να μοιραστείς στιγμές τρυφερότητας και περιστασιακά να τα υπερασπιστείς» (Ingram, 2011), εκεί που «χωροποιούνται» οι διάφορες κοινωνικές σχέσεις και βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για να εκφραστούν. Εκεί τα βλέμματα, οι χειρονομίες, ο χώρος και η συμπεριφορά παίζουν σημαντικό ρόλο στην αναγνώριση του ενός από τον άλλο, είναι ιδιότυποι κοινωνικοί κανόνες, που εξυπηρετούν την επικοινωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων, στο να γνωρίσουν κόσμο, να γίνουν ορατοί, εν τέλει να διεκδικήσουν μια θέση μέσα στην κοινωνία και την πόλη.

Τέλος, θα μπορούσε κανείς να πει ότι η προσέγγιση μέσω της τακτικής του cruising είναι μια ιδιότυπη ψυχογεωγραφική προσέγγιση, με τον χρήστη σε ρόλο περιπλανώμενου και πυξίδα την επιθυμία. Οι δρόμοι αρχίζουν να ξανασυνθέτουν τη Ζούγκλα καθότι το υποκείμενο δεν έχει συγκεκριμένη διαδρομή να ακολουθήσει αλλά, περιπλανώμενο, να ικανοποιήσει την επιθυμία του και να βρει τον ερωτισμό. Έτσι, ό,τι συνθέτει την πόλη -κλίμακα, μέγεθος δρόμων, κενά/πλήρη κτλ- αρχίζει και «αποχωροποιείται», με τα στοιχεία αυτά να χάνουν την βαρύτητα που θα είχαν σε ένα χάρτη αποκτώντας άλλη σημασία μέσω του ψυχισμού και του θυμικού που καθοδηγούν τον πλάνητα.

Ερευνα πεδίου

«Ούτε ο χώρος ούτε οι ιδέες είναι από μόνα τους ερωτικά, αλλά η ένωση των δύο είναι» (B.Tschumi, 1978)

Ο ερωτισμός περιλαμβάνει καταστάσεις τελείως διαφορετικές μεταξύ τους -από το απλό φλέρντ μέχρι την επί χρήμασι συνεύρεση- και μπορεί να εκτυλιχθεί σε οποιοδήποτε μέρος και στιγμή. Το άρθρο αυτό αναφέρεται σε χώρους συγκέντρωσης και κοινωνικοποίησης, στον πληρωμένο έρωτα των πορνείων και στον δημόσιο χώρο με την οπτική της επανοικειοποίησης του από τους χρήστες, μέσω του cruising και του δημόσιου σεξ. Η έρευνα εκτυλίχτηκε από τον Οκτώβρη του 2015 μέχρι τον Οκτώβρη του 2016 στα Χανιά από τη συγγραφέα. Μέσω παρατήρησης, περιπλάνησης, χαρτογράφησης, φωτογραφικού υλικού, αλλά και συζητήσεων με κατοίκους της πόλης -με διαφορετικούς μεταξύ τους σεξουαλικούς προσανατολισμούς- προσπάθησε να αποτυπώσει το ίχνος του ερωτισμού.

Το κείμενο της έρευνας πεδίου διαρθρώνεται σε ενότητες που αναλύουν το κάθε στοιχείο χωριστά και στο τέλος υπάρχουν ενδεικτικοί χάρτες ερωτικής περιπλάνησης από άτομα που προσφέρθηκαν να καταγράψουν το δικό τους ερωτικό βίωμα της πόλης.

[Gay] Bar

ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ: gay, λεσβίες, trans, αμφιφυλόφιλοι, ετεροφυλόφιλοι

Τα μπαρ συχνά αποτελούσαν χώρο κοινωνικοποίησης για τους γκέι και τις λεσβίες, καθώς ήταν οι μόνοι χώροι που μπορούσαν να εκφραστούν ελεύθερα, αποκαλύπτοντας την ταυτότητά τους, μακριά από την κοινωνική κατακραυγή. Στα Χανιά εντοπίζουμε τρία gay friendly bars, που αν και κανείς ιδιοκτήτης δεν θα παραδεχτεί, είναι ευρέως γνωστά. Στα γκέι μπαρ είναι πιο εύκολο να βρεις κάποιον με την ίδια σεξουαλική προτίμηση, καθιστώντας την ελευθερία έκφρασης πιο δυνατή.

Φυσικά τα μπαρ δεν απευθύνονται μόνο σε ομοφυλόφιλα άτομα, αλλά και στα ετεροφυλόφιλα, όπου είναι πολύ σύνηθες να χρησιμοποιούν εξίσου τις τουαλέτες για περιστασιακό σεξ, βγάζοντας το σεξ για ακόμη μία φορά από τον περιφραγμένο τόπο της κατοικίας

Όμως, ακόμα και εκεί όπως επισήμανε ένας γκέι άντρας, τα άτομα μπορεί να μείνουν στην κατάσταση του closet και να προτιμήσουν τις διάφορες εφαρμογές γνωριμιών του κινητού από την άμεση έκθεση και επικοινωνία.

Strip club

ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ: 1. τα «προς κατανάλωση» γυναικεία σώματα· 2. ο ηδονοβλεψίας

Τα strip club είναι μια ενδιάμεση κατάσταση, καθώς, δεν αφορά έναν έρωτα πληρωμένο, δηλαδή, σεξουαλική συνεύρεση επί πληρωμή, ούτε τη διαδικασία μεταξύ δύο ανθρώπων που δεν έχουν χρηματικό όφελος από αυτήν. Οι ρόλοι συνεχίζουν να υφίστανται και να παραμένουν διακριτοί:

«εγώ απολαμβάνω, εσύ χρησιμοποιείς το σώμα σου για την απόλαυσή μου και πληρώνω γι' αυτό».

Πρόκειται για μία συνθήκη, όπου ο πελάτης έρχεται για να ικανοποιήσει την όρασή του καταναλώνοντας γυναικεία σώματα. Μέσω της ηδονοβλεψίας, της επιθυμίας να βλέπεις, όπως το ονόμαζε ο Φρόντ, το υποκείμενο αντλεί ηδονή χωρίς να υπάρχει σωματική επαφή, αντικειμενοποιώντας την γυναίκα σε εικόνα, σε ένα γενικότερο θέαμα. Έτσι, μέσω του βλέμματος και της επιθυμίας να βλέπεις/να σε βλέπουν «οι γυναίκες ταυτοποιούνται με αυτό που είναι ορατό, προς θέαση, ενώ οι άντρες μέσω της εγκατάλειψης των σωμάτων τους ταυτίζονται με το βλέμμα.» (Λαδά,2009)

Στα Χανιά υπάρχουν 2 στριπ κλαμπ, τα Medusa και Arcana, στην πλατεία της Αγοράς κάνοντας αρκετά σαφές ότι εκεί που πάει κανείς για να αγοράσει και να καταναλώσει, τοποθετούνται και αυτά για τον ίδιο σκοπό.

Για τις προλετάρικες του οργανισμού

ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ: 1. η εκδιδόμενη· 2. ο πελάτης
Οίκος Ανοχής, χώρος που δε δίνει καμία σημασία σε αυτό που συμβαίνει μέσα στους τοίχους του, με μια αδιάφορη ανοχή απέναντι στις ταραχές, τα ρίγη, τις χαρές και τις τραγωδίες που διαδραματίζονται μέσα στο χώρο που περικλείει, φτάνει να τηρείται το συμφωνητικό μισθώσεως. (Π.Μπρυκνέρ)

Ο συγκεκριμένος χώρος δεν είναι οποιοσδήποτε χώρος ερωτικών περιπτώσεων. Εδώ η πατριαρχία κυριαρχεί και η οικονομία της αγοράς ανταλλάσσει την ανθρώπινη σεξουαλικότητα για χρήματα. Ό,τι γίνεται μέσα είναι επιτρεπτό, η κάθε σεξουαλική φαντασίωση είναι δεκτή, έξω όμως θα προσέβαλε την ηθική και την αιδώ του έντιμου πολίτη, θα υπέσκαπτε την εξουσία της νόμιμης οικογενειακής ερωτικής ζωής.

Με την πορνεία η γυναίκα δεν είναι πλέον άτομο, κομμάτι της κοινωνίας, μέρος κάποιας ομάδας, αλλά

καθίσταται το υποκείμενο «πόρνη» με ό,τι χαρακτηριστικά αυτό συνεπάγεται. Το σώμα της δεν είναι δικό της, είναι ένα δημόσιο σώμα στο οποίο εγγράφεται όλη η κοινωνική αθλιότητα.

Στα Χανιά ξεκίνησαν να λειτουργούν το 1897 στην λεγόμενη περιοχή Τζετζαέρ Κολού και είναι στο ίδιο μέρος έκτοτε. Το σημείο εξυπηρετούσε, λόγω προσβασιμότητας από ναύτες και στρατιωτικούς, και η περιοχή, πέρα απ' την οδό Μίνως, περικλείει τα γειτονικά στενά και σοκάκια μέχρι την οδό Δασκαλογιάννη. Εκεί μάλιστα εργαζόταν και η περιβόητη Μαντάμ Ορτάνς του Καζαντζάκη. Μετά τη δεκαετία του '70, είναι γνωστό ότι τα «σπίτια» τα διαχειρίζονταν trans πρόσωπα και η πρόσβαση απ' τη Μίνως πλέον απαγορεύεται. Σήμερα λειτουργούν 15 «σπίτια», όλα νόμιμα και φορολογούμενα με ωράριο 9.00 με 00.00.

Βρισκόμενα στο ίδιο σημείο από τότε, σημαίνει ότι πλέον βρίσκονται πολύ κοντά στο κέντρο της πόλης. Γειτνιάζουν με την πλατεία της Σπλάτζιας και βρίσκονται σε απόσταση αναπνοής από το εμπορικό κέντρο της πόλης, τη Δημοτική Αγορά. Αυτό αποτελεί παράδοξο, καθώς συνήθως οι οίκοι ανοχής βρίσκονται λίγο εκτός κέντρου και σε περιοχές απομονωμένες| περιθωριοποιημένες| υποβαθμισμένες.

Μπροστά απ' τα «σπίτια» υπάρχει ένας τοίχος-όριο με την οδό Μίνως. Με τον τοίχο αυτό τα πορνεία απομονώνονται στην πίσω πλευρά και δεν είναι ορατά απ' το δρόμο, ενώ ταυτόχρονα οργανώνεται και μια διαφορετική ζωή εκατέρωθεν του. Πρόκειται για μια απομόνωση επιθυμητή από όλους. Απ' την πόλη, γιατί δεν είναι μια λειτουργία για την οποία είναι «περήφανη» ή θέλει να την επιδεικνύει, απ' τους άντρες για να μην αναγνωριστούν, απ' τις κοπέλες για να διασφαλίσουν μια κάποια ιδιωτικότητα.

Εντοπίζουμε τρεις προσβάσεις: οι δύο πάνω στην Μίνως, όπου ο τοίχος κάνει δύο στενά ανοίγματα και η τρίτη στη νότια πλευρά ερχόμενος κανείς απ' την Παλιά Πόλη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο δρόμος ανάμεσα στα «σπίτια» μιας και είναι το κατώφλι για το πιο μέσα. Είναι το δεύτερο όριο μετά τον τοίχο. Ο χώρος που σουλατσάρουν οι άντρες για να διαλέξουν κοπέλα και αυτός που χρησιμοποιούν οι κοπέλες για να προσελκύσουν κάποιον· εκεί που γίνεται το σεξουαλικό νταραβέρι. Από παρατήρηση έχει προκύψει μια αμηχανία στον τρόπο που κινούνται οι άντρες εκεί. Είναι ανήσυχοι και μυστικοπαθείς, κοιτώντας γύρω και πίσω

τους· μη ξεχνάμε ότι τα Χανιά είναι μια μικρή πόλη και η πιθανότητα να βρεις κάποιον γνωστό είναι μεγάλη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του άντρα που βγήκε από ένα «σπίτι», φόρεσε κουκούλα, περπάτησε σκυφτός και βιαστικός μέχρι τον δρόμο, έβγαλε την κουκούλα και το περπάτημα και το σώμα του επανήλθαν στην φυσιολογική τους κατάσταση.

Επίσης, όσον αφορά στον κόσμο που επισκέπτεται τα πορνεία της Μίνως, από συζητήσεις με κοπέλες που εργάζονται στον πληρωμένο έρωτα⁷ όπως και με άλλα άτομα -που έλαβαν χώρο στο καφενείο της Μίνως- έχει προκύψει ότι πρόκειται για άντρες όλων των κοινωνικών τάξεων και ομάδων και, φυσικά, οι στρατιώτες αποτελούν μια στάνταρ πελατεία.

Τέλος, επιστρέφοντας στο γενικότερο θέμα του ερωτισμού, δεν θα μπορούσε να μη γίνει αναφορά στο καφενείο της Μίνως, αναπόσπαστο κομμάτι της ατμόσφαιρας της γειτονιάς. Βρίσκεται πάνω στην οδό Μίνως και ακριβώς έξω από τον τοίχο των οίκων ανοχής. Αποτελεί κάποιου είδους «χωνευτήρι» που μπορεί να φιλοξενήσει πολλές ετερόκλητες προσωπικότητες με πολλές διαφορετικές προτιμήσεις, δημιουργώντας ένα μίγμα και μια ατμόσφαιρα άκρως ενδιαφέρουσα. Καταφέρνει να συγκεντρώσει νταβατζήδες, κοπέλες που εργάζονται στον πληρωμένο έρωτα, πατρώνες, λεσβίες, γκέι, στρέιτ, οποιονδήποτε θέλει να πιει έναν καφέ, όλους μαζί στον ίδιο χώρο, όπου το κλίμα δεν είναι ποτέ αθόρυβο. Κουβέντες, κρασί, φωνές, ετερότητες και ενίοτε η λαϊκή του Σαββάτου, συνθέτουν όλο το σκηνικό που καταλήγει να είναι κάτι πολύ οικείο και ανοιχτό. Εξάλλου, καθώς είναι ακριβώς δίπλα απ' τα πορνεία, τα βλέμματα, το φλερτ και οι φωνές δε θα μπορούσαν να λείπουν. Κάτι αξιοσημείωτο που παρατηρήθηκε, είναι ότι πολλοί/πολλές έχουν εντάξει θραυσματικά τα καλιαρντά στον λόγο τους. Μα αυτόν τον υβριδικό ιδωματοισμό προσεγγίζουν τα πράγματα, τους εαυτούς τους και τους άλλους και συνδέονται έστω και ασυνείδητα, με την κουλτούρα που τα γέννησε.

Χωρίς να συμβαίνει κάτι συγκεκριμένο, ο ερωτισμός ξεχειλίζει από αυτό το μέρος. Ξεγλιστράει από το κουβεντολόι των κοριτσιών στο καφενείο, στην κουβέντα σε περαστικούς, στην ατμόσφαιρα που διαχέεται. Ξεγλιστάει από αυτά τα 2 ανοίγματα, που επιτρέπουν να ρίξεις κλεφτιές ματιές, που το βράδυ θα κεντρίσει το βλέμμα σου κάποιο κόκκινο φωτάκι. Αυτά τα περάσματα είναι ο ενδιαμέσος χώρος, όπου αλλάζει η λειτουργία της γειτονιάς, αλλά και το σώμα. Πρό-

κειται για αυτά τα ίχνη που συζητήθηκαν προηγουμένως και διαταράσσουν τη συνέχεια: χωρίς να βλέπει κανείς κάτι σεξουαλικό, αντιλαμβάνεται την παρουσία που υποδηλώνεται πίσω από τα κλειστά πατζούρια με soundtrack της περιοχής τις διαπραγματεύσεις γυναικών-πελατών και τους υπόκωφους ήχους του σεξ.

Cruising | δημόσιο σεξ | ερωτισμός

Η υπέρτατη απόλαυση της αρχιτεκτονικής βρίσκεται στα πιο απογορευμένα μέρη της αρχιτεκτονικής πράξης, εκεί που τα όρια στρεβλώνουν και οι απαγορεύσεις παραβιάζονται. (B.Tschumi 1978)

ΤΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ: cruising: γκέι άντρες

Δημόσιο σεξ: οποιοσδήποτε

Ερωτισμός: οποιοσδήποτε

Τα Χανιά είναι μια μικρή πόλη, γεγονός καθοριστικό για τις επιλογές στη σεξουαλική περιπλάνηση και την έμφυλη έκφραση των ατόμων που κινούνται εντός της και απαραίτητο εργαλείο κατανόησης των χωρικών εκδηλώσεων του ερωτισμού στην παρούσα έρευνα γιατί ορίζει τις αντίστοιχες χωρικές παραμέτρους. Για παράδειγμα, είναι ζήτημα πώς θα εκφραστεί ο σεξουαλικός προσανατολισμός και οι προτιμήσεις των ατόμων, σε μια πόλη όπου όλα και όλοι με κάποιον τρόπο συνδέονται. Συνεπώς, ο χώρος όντας τόσο περιορισμένος και περιοριστικός ως υλική υπόσταση, αναγκάζει τα άτομα να επιστρατεύσουν την φαντασία τους.

Ξεκινώντας, μετά από συζήτηση με τρανς γυναίκα που δουλεύει ιδιωτικά στον πληρωμένο έρωτα, καθώς και με γκέι άντρα, παλιό κάτοικο Χανίων που έχει συμμετάσχει σε ανάλογες διαδικασίες, διαπιστώθηκε ότι τα κύρια σημεία της πόλης για έναν γκέι άντρα που θέλει να βρει περιστασιακό ερωτικό σύντροφο να πάει δηλαδή για cruising, είναι οι δημόσιες τουαλέτες στην πλατεία της Αγοράς, οι αντίστοιχες στην πλατεία 1866 και ο Κήπος.

Στην πλατεία της Αγοράς εντοπίζουμε τα εξής μέρη: το πάρκινγκ, το παγκάκι, τον «διάδρομο του πάθους» και τις τουαλέτες καθαυτές.

Σενάριο No1: ο ενδιαφερόμενος κάνει βόλτα με το αυτοκίνητο στο πάρκινγκ μέχρι να εντοπίσει κάποιον στο παγκάκι ή στο διάδρομο ανάμεσα στο παγκάκι και τις τουαλέτες, παρκάρει το αμάξι και προσεγγίζει το αντικείμενο του ενδιαφέροντός του ολοκληρώνοντας τη διαδικασία στις τουαλέτες.

Σενάριο No2: αφού εντοπίσει τον ενδιαφερόμενο αφήνει το αυτοκίνητο και συνεννοείται νευματικά, προκειμένου το άτομο να τον ακολουθήσει. Η διαδρομή που ακολουθούν είναι από την Αγορά προς την Ανατολική πλευρά της Βενιζέλου με τελικό προορισμό τον λόφο στη Μίνωος, πίσω απ' το θέατρο Av. Τάφρου. Το σημείο αυτό εξυπηρετεί γιατί, εξαιτίας του τοπίου και της μορφολογίας του εδάφους, δημιουργούνται πολλές «κρυψώνες» πίσω από δέντρα και θάμνους ή μικρές υψομετρικές διαφορές προσφέροντας, αν και δημόσια, μια σχετική ιδιωτικότητα. Επιπροσθέτως, οι συναντήσεις αυτές διενεργούνται βράδυ, οπότε ο φωτισμός είναι χαμηλός έως ανύπαρκτος, βοηθώντας το κρύψιμο απ' τον υπόλοιπο κόσμο.

Ακριβώς για τους ίδιους λόγους σημείο ενδιαφέροντος είναι και ο Κήπος με τις πολλές διαδρομές εντός του και την ποικιλία του τοπίου. Το κρύψιμο προκύπτει σαν ανάγκη καθώς, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, αυτοί που χρησιμοποιούν αυτή την τακτική είτε εντάσσονται στην περίπτωση του closet, είτε πρόκειται για παντρεμένους άντρες, που θέλουν να διατηρήσουν αυτή την σεξουαλική τους πτυχή μακριά από την οικογένειά τους.

Συνεχίζοντας, η πλατεία 1866 χρησιμοποιείται και αυτή για «ψωνιστήρι» με τις τουαλέτες στο επίκεντρο, διαφοροποιούμενη σχετικά απ' την Αγορά, γιατί αναφέρεται περισσότερο σε νεαρούς άντρες μετανάστες, που το κάνουν κυρίως έναντι χαμηλής χρηματικής αμοιβής.

Το ότι πραγματώνονται τέτοιες δραστηριότητες στην 1866, αλλά κυρίως στην Αγορά, σημείο αναφοράς και κεντρικότερο σημείο στην πόλη, είναι κάποιου είδους απορρυθμιστικός παράγοντας της «φυσιολογικής» λειτουργίας της. Στην Αγορά, που μπορεί να περάσει ενδεχομένως ο καθένας για ψώνια ή βόλτα ή που ενίοτε στήνονται εφήμερα λούνα παρκ για παιδάκια έρχεται το δημόσιο σεξ ως συνέχεια του cruising, να ανατινάξει την κανονικότητα, να διαβρώσει με τον τρόπο του το παραδοσιακό οικογενειακό κύτταρο, οικειοποιούμενο το χώρο, για να ικανοποιήσει ανάγκες και επιθυμίες που κανένας δήμαρχος δεν θα έβαζε στην ατζέντα του. Αναδύονται χώροι που εντάσσονται υπό μια έννοια στο περιθώριο. Δεν είναι υπολειμματικοί χώροι ή αστικά κενά. Αντιθέτως, είναι πλήρως ενταγμένοι στον αστικό ιστό, όμως, με την ελαστικότητά που δείχνουν απέναντι σε τέτοιες δραστηριότητες -αποκλίνουσες κατά πολύ απ' τις καθημερινές και συνηθισμέ-

νες τους και σχετικά άγνωστες στο ευρύ κοινό- θέτουν τους εαυτούς τους εκτός του κυρίαρχου χώρου.

Ο ερωτισμός, όμως, μπορεί να βρεθεί και σε μια απλή βόλτα ή στην απρογραμματίστη εκδήλωση και αναγωγή του σε «έκτακτη ανάγκη» περικλείοντας όλες τις προτιμήσεις και προσανατολισμούς. Χωρικά κάθε περίπτωση μεταφράζεται και διαφορετικά: για παράδειγμα το δημόσιο σεξ δεν μπορεί να τελεστεί παντού, είτε λόγω της ατμόσφαιρας του χώρου, είτε γιατί μπορεί να καταλήξει ακόμα και επικίνδυνο. Εδώ προέκυψε ότι στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν το κάστρο του Φιρκά και το ΚΑΜ πριν τις ανακαινίσεις, από στρέιτ και γκέι ζευγάρια. Ταυτόχρονα, τα αχρησιμοποίητα κτήρια μαζί με τη θάλασσα και τη θέα στο Παλιό Λιμάνι, αποτελούσαν ιδανικό σκηνογραφικό υπόβαθρο του ερωτισμού. Όμως, το πιο δημοφιλές μέρος, που αναφέρθηκε πολλές φορές από άτομα με διαφορετικές προτιμήσεις, ήταν το λοφάκι πάνω από το Νεώριο Μόρο, με διαδρομές και μονοπατάκια εντός του, σχηματισμένα από το ανάγλυφο τα οποία συνδυαστικά με την αντίστοιχη φύτευση δημιουργούσαν πιο ιδιωτικούς θύλακες. Το μέρος περιφράχθηκε και έκλεισε για λόγους ασφαλείας.

Την αντίστοιχη ανάγκη σήμερα καλύπτουν ο Δυτικός Προμαχώνας και η Πύλη της Άμμου, μικροί θύλακες περιφραγμένοι από τα δέντρα και τους θάμνους. Η παραλία κάτω απ' την Πύλη της Άμμου είναι γνωστό σημείο απομόνωσης και αντίστοιχα αυτή στην αρχή της διαδρομής για το Φάρο. Ο Φάρος καθαυτός είναι σημείο-σταθμός. Είναι το πιο συνηθισμένο σημείο, περιλαμβάνοντας την διαδικασία της βόλτας -απ' τις κατεξοχήν ρομαντικές- αλλά και το δημόσιο σεξ στον ίδιο το Φάρο, όντας περιτριγυρισμένος από την θάλασσα και σε απόσταση από την πόλη, με την οποία διατηρεί κανείς μόνο οπτική επαφή.

Προχωρώντας από τα ανατολικά προς τα δυτικά, σημειώνουμε διάφορες διαδρομές και στάσεις. Οι διαδρομές εκτυλίσσονται παραλιακά· η θάλασσα δεν θα μπορούσε να λείπει άλλωστε σε μία πόλη σαν τα Χανιά. Με έναν τρόπο ο ερωτισμός και η θάλασσα συνδέονται κι αυτό φαίνεται από τις πολλές βόλτες με αφετηρία την Βίλα Κούνδουρου, στο Κουμ Καπί και στάση στην Πύλη της Άμμου, όπως και αυτές στο Παλιό Λιμάνι. Εξίσου σημαντική στάση είναι και η αυλή της Ρόζα Νέρα για να δει κανείς την θέα ή να απομονωθεί. Ακόμα και αν δεν διαδραματίζονται όλα

τα γεγονότα ακριβώς πάνω από την θάλασσα, συνήθως υφίστανται οπτικές φυγές προς αυτήν.

Αναλύοντας τις σχέσεις στους προαναφερθέντες χώρους, παρατηρούμε ότι τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια διαλέγουν πιο προφανή σημεία: το λιμάνι για να κάνουν βόλτα, την αυλή της Ρόζα Νέρα για να αράξουν, την Παλιά Πόλη για να κινηθούν. Επί της ουσίας υπάρχει ελευθερία να κινηθούν και να εκφραστούν σε ολόκληρη την πόλη. Όμως, τα ομοφυλόφιλα άτομα, απ' ότι παρατηρήθηκε, διαλέγουν πιο απομονωμένα σημεία χωρίς φυσικά αυτό να είναι καθολικό. Για παράδειγμα, ένα ζευγάρι λεσβιών, που ενώ είναι πλήρως συμφιλιωμένες με τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και το γεγονός ότι είναι ζευγάρι, συνειδητοποιούν ότι πολλές φορές απομονώνουν τον εαυτό τους στο Ανατολικό κομμάτι, το οποίο νιώθουν πιο οικείο και ανεπίσημο, σε αντίθεση με την Παλιά Πόλη. Έτσι διαλέγουν τους προμαχώνες ή παλιά, άδεια, κελύφη, στα οποία ο χρόνος έχει αφήσει την αισθητική του, με τα φυτά να εισβάλλουν από κάθε πιθανό άνοιγμα και το φως από τα κενά κουφώματα να δημιουργεί ερωτική ατμόσφαιρα· κριτήρια που ένα σύγχρονο εγκαταλελειμμένο κτήριο δεν πληροί. Σε αυτή την κατηγορία ενέπιπταν άλλωστε και το ΚΑΜ και ο Φιρκάς, που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Αυτές οι επιλογές αιτιολογήθηκαν από το γεγονός ότι πολλές φορές, καταλαβαίνουν το βλέμμα των άλλων πάνω τους, είτε γιατί εκπληρώνουν την γνωστή φαντασίωση που αφορά δύο γυναίκες εμπλεκόμενες σε σεξουαλικές δραστηριότητες, είτε αντιλαμβάνονται τον κοινωνικό δισταγμό απέναντι σε ένα ζευγάρι γυναικών, επιβεβαιώνοντας πως η εικόνα του ετεροφυλόφιλου ζευγαριού σαν συνθήκη κανονικότητας δεν έχει αποδομηθεί και ξεπεραστεί, ακόμα και σε άτομα τα οποία τη βιώνουν άμεσα στην καθημερινότητά τους, επηρεάζοντας τις επιλογές τους.

Αντίθετα, ένας γκέι άντρας παρατήρησε ότι η σεξουαλική του έκφραση δεν εξαρτάται από την κοινωνική ή μη αποδοχή και βιώνει την πόλη με τον τρόπο που θέλει, χωρίς αυτοπεριορισμούς, δείχνοντας τη μη καθολικότητα των επιλογών.

Τα συγκεκριμένα μέρη προέκυψαν από την έρευνα πεδίου. Πέρα από αυτά υπάρχουν πολλά ακόμα που έγκεινται στην φαντασία και τη δημιουργικότητα του καθενός/καθεμίας, όπως για παράδειγμα το στενό στις οδούς Σαρπηδόνας και Επιμενίδου (πίσω από τα 2 Λουξ), το οποίο είναι ουσιαστικά ένα μικρό αδιέξοδο

με τα γύρω σπίτια να δημιουργούν έναν μικρό περικλειστο χώρο με χαμηλό φωτισμό, δημιουργώντας κατάλληλες προϋποθέσεις για νυχτερινές συναντήσεις. Αυτό είναι ένα απλό παράδειγμα, καθώς λόγω της σύ-

Εικόνα 1 «Κολλάζ από συνθήματα σε διάφορα σημεία της πόλης»

ναξης του χώρου της πόλης τέτοια στενά βρίσκονται παντού έτοιμα να ανακαλυφθούν.

Τέλος, επιστρέφοντας στο σκεπτικό πως ο ερωτισμός μπορεί να υπάρξει σε απρόβλεπτα μέρη και με πολλαπλές μορφές, μπορούμε να μιλάμε για έναν διάχυτο στην πόλη ερωτισμό. Έναν ερωτισμό στον οποίο δεν είμαστε παρόντες, αλλά αντιλαμβανόμαστε τα ίχνη του. Περιδιαβαίνοντας την πόλη, μπορεί κανείς να παρατηρήσει συνθήματα στους τοίχους με στόχο να τα διαβάσει ο/η ενδιαφερόμενος/η, αφιερώσεις μπροστά από κάποιο σπίτι, ερωτικούς στίχους σε σοκάκια, φράσεις σε καφάο, παγκάκια και μάντρες.

Ξεκινάμε από το σπίτι της Β. στη Χαλέπα και κατευθυνόμαστε προς το κέντρο. Στάση στη Γαλλική Σχολή στη Χαλέπα, κτήριο που στέγαζε την Αρχιτεκτονική Σχολή και έχει συνδεθεί έντονα με τον ερωτισμό στην πόλη. Μέρος γεμάτο με φοιτητές καθόλη τη διάρκεια της ημέρας, φιλοξενούσε και εξωκαδημαϊκές δραστηριότητες, όπως συναυλίες, πάρτυ, εκδηλώσεις πολιτικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Πέρα από τόπος κοινωνικοποίησης, το μέρος δημιουργούσε προϋποθέσεις, με τις πολλαπλές οπτικές φυγές προς την θάλασσα, τον κήπο, το νεοκλασικό κτήριο και φυσικά την καλύβα στο άκρο του οικοπέδου, μέρος ιδανικό για απομόνωση. Συνεχίζοντας, φτάνουμε πα-

Εικόνα 2 «Χαρτογράφηση του αστικού ερωτισμού στα Χανιά»

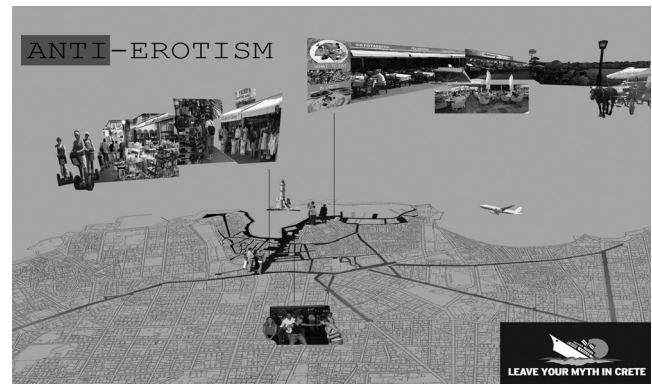

Εικόνα 3 «Ερωτική περιπλάνηση»

ραλιακά στην Βίλα Κούνδουρου και το πάρκο, μέρος για στάση ή πέρασμα προς το Κουμ Καπί. Το τελευταίο για την Β. είναι το μέρος όπου “χτίζεται” ο ερωτισμός με κουβέντα, περπάτημα και ενδεχομένως στάσεις στα παγκάκια ή την παραλία. Όπως φαίνεται και στον χάρτη, η ένταση κλιμακώνεται όσο πλησιάζουμε στο κέντρο από την ανατολική πλευρά της πόλης, σταματώντας στην Πύλη της Άμμου. Περιδιαβαίνουμε τα στενά της Σπλάτζιας με τελικό προορισμό την πλατεία και την οδό Ποτιέ. Τα τελευταία επισημάνθηκαν καθώς υπάρχουν πολλά μπαρ, αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικοποίησης και ευνοϊκός τόπος αναζήτησης ερωτικού συντρόφου. Η περιπλάνηση παίρνει τον ίδιο δρόμο προς τα πίσω, με το Κουμ Καπί να παίζει πάλι τον ρόλο του ενδιαμέσου σταδίου, όπου το αντικείμενο του ενδιαφέροντος έχει βρεθεί και ο ερωτισμός χρειάζεται την απαραίτητη συντήρηση. Άλλο ενδιαφέρον σημείο είναι ο Φάρος, σαν προορισμός για ερωτικές περιπτώσεις και σαν διαδρομή μέχρι εκεί. Στα ίδια πλαίσια εντάσσεται και το Χέρι, στα δυτικά, όντας απομονωμένο και ήσυχο μέρος, όπως και η αυλή της Ρόζα Νέρα.

Ο αντι-ερωτικός χάρτης μας μιλάει για το πώς τα Χανιά χάνουν τον ερωτισμό τους από τον εποχιακό παράγοντα των τουριστών. Το βίωμα μιας πόλης οικείας, μετατρέπεται σε κάτι ανοίκειο με τους τουρίστες να καταλαμβάνουν τον χώρο, να περιπλανιούνται εκεί που συνήθως περιπλανιέσαι, να οικειοποιούνται μέρη όπου οι μόνιμοι κάτοικοι έχουν αναμνήσεις, καταστρέφοντάς τα με τα σέλφι στικς, τα καπέλα και τα αντηλιακά τους. Ο ερωτισμός έχει χαθεί.

Αντρας που ανακάλυψε σε μεγάλη ηλικία ομοφυλοφιλικές τάσεις, χαρακτηριστικό παράδειγμα της εσωτερικά ασταθούς και σε συνεχή σύγκρουση με τον εαυτό της, ταυτότητας. Η ερωτική περιπλάνηση είναι περιορισμένη και ο Α. κινείται κυρίως ανατολικά με

Εικόνα 4 «Αντι-ερωτισμός»

Εικόνα 4 5 «Ανακαλύπτοντας μια άλλη ταυτότητα»

δυτικότερο όριο την οδό Δασκαλογιάννη. Ουσιαστικά πραγματοποιείται στα στενά της Σπλάτζιας μέχρι την πλατεία. Από την πλατεία κατευθυνόμαστε βόρεια προς τις προβλήτες του λιμανιού, όπου εκεί παρουσιάζονται δύο επιλογές: ο Φάρος και η παραλία στην αρχή της διαδρομής και η Πύλη της Άμμου με την παιδική χαρά στη συμβολή Καλλέργων και ακτής Μιαούλη (Κουμ Καπί). Άλλα σημεία ενδιαφέροντος είναι ο πεζόδρομος της Κοραή, ο Δυτικός Προμαχώνας, το Χέρι, το Κάστρο του Φιρκά, το Κουμ Καπί για τα παγκάκια και την παραλία του και η οδός Ποτιέ.

Συμπερασματικά

Μιλήσαμε για την ανάγκη να βρίσκεις την πόλη μέσα στην πόλη, που εξέφρασαν όλοι, ο καθένας από τη θέση του. Αυτή την πλευρά που αντέχει διαφορετικότητες, αφήνει να ανακαλύψεις τα σκαλάκια, τα στενά, τις καβάτζες και τα σκοτάδια της. Όλα τα μέρη για δημόσιο σεξ και ερωτική περιπλάνηση ικανοποιούν συγκεκριμένα κριτήρια: σκοτεινά, απομονωμένα, γνωστά σε αυτούς που ενδιαφέρονται, προσβάσιμα, χωρίς τα άτομα να εκτίθενται ή να νιώθουν ότι παραβιάζεται η ιδιωτικότητά τους.

Όλες οι κουβέντες εμπεριείχαν το «βλέμμα» στο σύντροφο ή στη συννενόηση με τον επίδοξο σύντροφο, το βλέμμα που περικλείει την κοινωνική ή μη, αποδοχή. Το βλέμμα όχι μόνο στο επίπεδο της ψυχικής εγγραφής, αλλά, και στις οπτικές φυγές που έχει κανείς από τα σημεία που διαλέγει. Από τον πολυσύχναστο πεζόδρομο, στην εικόνα που εντυπώνεται μέσω της βόλτας, έως την τελειώς αποστασιοποιημένη έννοια που βλέπεις, αλλά, δε σε βλέπουν. Ακόμα φυσικά και στην ηδονοβλεπτική πλευρά του, όπως αυτή εκφράζεται στα στριπ κλαμπ.

Λόγω της μικρής κλίμακας και των περιορισμών του χώρου, παρατηρείται η ύπαρξη όχι τόσο μεμονωμένων σημείων, αλλά θυλάκων ερωτισμού. Για παράδειγμα, τα στριπ κλαμπ στην Αγορά και οι δημόσιες τουαλέτες ή τα πορνεία στη Μίνωος με τον λόφο της Αν. Τάφρου ακριβώς απέναντι, παραδείγματα περιθωρίου και περιθωριοποίησης ταυτόχρονα. Περιθωρίου γιατί στο cruising και το δημόσιο σεξ βρίσκουμε κάποια ανατρεπτική δράση, έναν θετικό χώρο όπως τίθεται απ' την bell hooks, περιθωριοποιημένο γιατί τα στριπ κλαμπ και τα πορνεία αφορούν έναν έρωτα πληρωμένο ή με όρους θεάματος, συντασσόμενα εξουσιαστικά, μετατρέποντας την σεξουαλικότητα σε εμπόρευμα.

Σημαντικό κομμάτι του ερωτισμού αναδεικνύεται και η διαδικασία μέχρι να φτάσει κανείς στα σημεία: οι βόλτες στα στενά και το παραλιακό μέτωπο έχουν εξεχόντα ρόλο. Από τις συνεντεύξεις και τους χάρτες προκύπτουν πολλά κοινά σημεία, όπως ο Φάρος, η Πύλη της Άμμου και το Κουμ Καπί.

Πέραν του Φάρου που φαίνεται προφανής επιλογή για όλους, οι παραλιακές βόλτες δεν είναι τόσο προφανείς επιλογές σε άτομα μη ετεροφυλόφιλα. Οι τελευταίοι φαίνεται να ακροβελίζουν είτε στην Αν. πλευρά της πόλης και τα στενά της Σπλάτζιας, είτε εκτός αστικού

ιστού (π.χ Κλαδισός) και σε σημεία απομονωμένα με ελάχιστη κίνηση και χαμηλό φωτισμό, όπως ο Προμαχώνας και τα άδεια κελύφη. Ο ίδιος χώρος που προσφέρεται για το «χτίσιμο» του ερωτισμού, θέτει περιορισμούς και αποκλίσεις. Έτσι, ενώ πίστευα στη συγκέντρωση σημείων ενδιαφέροντος στην Παλιά Πόλη, το ενδιαφέρον τελικά εντοπίζεται περίξ της Μίνωος και της Σπλάτζιας. Εντοπίστηκε μια οικειότητα με τον χώρο, σε αντίθεση με την Παλιά Πόλη που είναι πιο «στημένη» και «επίσημη» - στοιχεία που δεν αφήνουν ιδιαίτερα περιθώρια έκφρασης, είτε γιατί είναι η επιτομή του κλισέ του ρομαντισμού και του ετεροφυλόφιλου ζευγαριού, είτε επειδή δεν προσφέρονται για πρόσβαση. Εξηγώντας αυτό, η Κ., η οποία δουλεύει ιδιωτικά στον τομέα του πληρωμένου έρωτα, ανέφερε πως αν το σπίτι της ήταν στην Π.Π δεν θα πήγαινε κανείς, καθώς πολύ εύκολα βλέπεις κάποιον που ξέρεις, ενώ στην Αν. πλευρά είναι «καβατζωμένο» και δε το υποψιάζεσαι.

Όσο για το δημόσιο σεξ, το cruising και την ετεροκανονικότητα το ερώτημα το εκφράζει καλύτερα ο G.B.Ingram : «Το δημόσιο σεξ στο οποίο όλοι αντιμετωπίζονται με σεβασμό και μπορούν να εκφραστούν κατ' ανάλογο τρόπο, παραμένει μια ουτοπική οπτική, η οποία γίνεται δυσδιάκριτη πίσω από πιο πιεστικές ανάγκες[...]. Αυτή είναι μια ρητορική ερώτηση που σκοτεινιάζει τα οικεία τοπία του Cruising: γιατί πολλές μορφές τρυφερότητας και σεξ σε δημόσιους χώρους, όπως το σεξ μεταξύ ενός άντρα και μιας γυναίκας, θεωρούνται σχετικά αθώα, ουσιαστικά μια ιδιωτική στιγμή, γενικώς κάτι καλό, ενώ άλλες πράξεις και πρακτικές, όπως το να πηγαίνεις για cruising στα πάρκα που συναντιούνται άντρες, θεωρείται κάτι «βρώμικο», διεφθαρμένο, απομονωτικό και επικίνδυνο;»

Σημειώσεις

3. «Αποτελούν χώρους που στην επίσημη πολεοδομία εμφανίζονται, ως κενοί, αναξιοποίητοι, σχεδόν ανύπαρκτοι. Στην πραγματικότητα, όμως είναι χώροι στους οποίους συναντάμε διάφορες «ανεπίσημες» κοινωνικές δραστηριότητες. Χώροι οι οποίοι μπορούν να αποτελούν αλάνες για ποδόσφαιρο, τόπους που διεξάγονται πανηγύρια και γιορτές συγκεκριμένες μέρες του χρόνου, «καταφύγιο σεξουαλικότητας» για ζευγάρια κτλ. Με λίγα λόγια οι χώροι αυτοί εμφανίζονται ως νεκροί μόνο αν τους δούμε μέσα από το πρίσμα του κυρίαρχου λόγου για τον χώρο.»

4. Όρος του κοινωνιολόγου Nikos Papastergiadis. Αναφέρεται σε χώρο της πόλης που φαίνεται να έχουν παρατήσει την προσπάθεια να διαμορφώσουν τον χώρο και τον χρόνο. «Αυτός [parafunctional space] μπορεί να βρεθεί σε όλες τις γωνίες που ελλοχεύουν στο

χείλος της δραστηριότητας ή στο πέρασμα που η δραστηριότητα προκύπτει, αλλά η σχέση μεταξύ χρήσης και χώρου παραμένει χωρής όνομα. Αυτά είναι μέρη που τα ονόματα δε μετρώνε επειδή η ανάγκη επικοινωνίας ή το πέρασμα του χρόνου που σπαταλιέται θεωρείται ήδη ασήμαντο, μικρό, άδειο. Είναι μέρη που δεν κάνουν καμία προσπάθεια να αυτοπροσδιοριστούν ως “χώροι”. Το parafunctional space αναφέρεται σε ζώνες όπου η δημιουργικότητα, το ανεπίσημο και οι μη-ηθελημένες πράξεις υπερνικούν τη σχεδιασμένη χρήση. Εκεί, η κοινωνική ζωή δε παρατιέται ή σπαταλιέται απλά περισσότερο συγχέεται με ασαφείς και ανατρεπτικούς τρόπους.»

5. «Λέγοντας ετεροκανονικότητα εννοούμε τους θεσμούς, τις δομές κατανόησης και τις πρακτικές προσανατολισμού που κάνουν την ετεροσεξουαλικότητα να παρουσιάζεται ως συνεκτική, αλλά και προνομιά. Η συνεκτικότητά της είναι πρόχειρη και το πρόνόμιό της μπορεί να πάρει αρκετές (πολλές φορές και αντιθετικές) μορφές: είναι απαρατήρητη ως το βασικό ιδίωμα της προσωπικής και κοινωνικής ζωής ή ορατή ως φυσική κατάσταση ή προβάλλεται ως ιδεατό και ηθικό επίτευγμα» (Berlant&Warner, 1998).

6. Ερμηνεύοντας αυτό το κομμάτι σχολιάζουμε πως η πρακτική του δημόσιου σεξ δεν είναι ένας συνθετικός παράγοντας για τη μελέτη ενός αρχιτέκτονα ή πολεοδόμου ούτε στοιχείο να ληφθεί υπόψη σε ένα σχέδιο πόλης, παρά μια κατάσταση «εκτάκτου ανάγκης» που εκδηλώνεται απρόβλεπτα οικειοποιούμενη τον υπάρχοντα χώρο. Για το λόγο αυτό θεωρούμε πως δεν έρχεται σε αντιπαράθεση με την προσπάθεια νυχτανεμίσματος των χώρων ερωτισμού στα Χανιά που προτείνει η έρευνα.

7. Στον τομέα του πληρωμένου έρωτα πέραν των οίκων ανοχής, υπάρχουν 3-4 γυναίκες κυρίως τρανς, οι οποίες χρησιμοποιούν τον ιδιωτικό χώρο της κατοικίας και για επαγγελματική χρήση

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αθανασίου, Αθ., 2007. *Ζωή στο όριο: Δοκίμια για το σώμα, το φύλο και τη βιοπολιτική*, Αθήνα: Εκκρεμές
- Bauman, Z. , 1998. “On postmodern uses of sex”, *Theory, Culture and Society*, 15:3/4, σελ. 19-33
- Berlant L. & Warner M.,1998. “Sex in public”, *Critical Inquiry*, 24:2, σελ.547-566
- Butler, J., 2009. *Αναταραχή φύλου. Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Λαδά Σ., 2009. “Τόποι και τοπία επιθυμίας”, Στο Σάσα Λαδά, επιμ. *Μετα-τοπίσεις: Φύλο, Διαφορά και αστικός χώρος*, Αθήνα: futura, σελ. 161-162
- Μαρνελάκης, Γ., 2007. *10%*, 19
- Μαρνελάκης, Γ., 2014. *Στενές επαφές φύλου, σεξουαλικότητας και χώρου*, Αθήνα: futura
- Μπρυνκέρ, Π., & Φίνκελκρο, Α., 1988. *Η νέα ερωτική αναρχία*, Αθήνα: Αστάρτη
- Massey, D., 2001. *Φιλοσοφία και πολιτικές της χωρικότητας*, Αθήνα: Τμ. Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ και Παπασωτηρίου
- Franke, A., 2005. “Introduction”, Στο Anselm Franke, επιμ. *B-ZONE Becoming Europe and Beyond*, Barcelona: KW Institute for Contemporary Art Berlin and ACTAR, σελ.14-15
- hooks, b., 1989. *Yearnings: Race, Gender and Cultural Politics*, London: Turnaround
- hooks, b., 1990. “Marginality as site of resistance”, Στο Russel Ferguson κ.ά, επιμ. *Out there: Marginalization and Contemporary Cultures*, New York: The New Museum of Contemporary Art and MIT Press, σελ.341-343
- hooks, b., 2006. *Outlaw Culture, Resisting Representations*, New York, London: Routledge
- Ingram, G.B., 1993, *Queer Geographies, Queers in space, towards a theory of landscape and sexual orientation*, Στο Queer Sites Conference, University of Toronto, Μάιος 1993
- Ingram, G.B., 1995, *Public open space in city as strategic queer sites*, Στο Queer city spaces. Queer Frontiers Conference, University of Southern California, Los Angeles 1995
- Ingram, G.B., κ.ά. 1997, *Vancouver(as queer)scape: Strategies for mapping public spaces constructed by sexual minorities*, Στο Critical Geography Conference, Αύγουστος
- Ingram, G.B., 2011. “Cruising on the Margins: Photographing The Changing Worlds of Outdoor Sex Between Males. An essay in Chad States”, Στο *Cruising: Photographs by Chad States*, New York: Power House Books, σελ. 79-87
- Ingram, G.B. κ.ά., 2014. *Queer Geographies. Beirut, Tijuana, Copenhagen*, USA: Museet for Samtidskunst, Roskilde, Denmark
- Tschumi, B., 1978. “The pleasure of architecture”, *Architecture Design* 47:3, σελ.2
- Wray, T., 2003. *Queer Gaze*, Thesis, Wissenschaftliche Zeitschrift der Bauhaus-Universität Weimar

ερευνητικές | διπλωματικές

- Ανδρεοπούλου, Ρ. & Μόλλα, Ε., 2013. *Χώρος και περιθώριο*, Χανιά
- Καίσαρ, Μ., 2015. *Περιβάλλοντα ερωτισμού*, Θεσσαλονίκη
- Λιονουδάκη, Χ., 2011. *Ψυχογεωγραφία, Το αστικό μέλλον μέσα από την ανάγνωση της Πόλης Εμπειρία*, Χανιά
- Μάνος, Α., 2012. *Συζητώντας για την ετεροτοπία, οι χωροχρονικές εμπειρίες των «τεράτων»*, Αθήνα
- Πηλίγκου, Α., 2012. *Έμφυλες ταυτότητες, κοινωνικές και χωρικές διαστάσεις*, Ξάνθη
- Χατζήνα, Σ., 2006. *Οι οίκοι ανοχής σαν ετεροτοπίες στον αστικό ιστό*, Αθήνα

διαδικτυακοί τόποι

- http://fakeloi.blogspot.gr/2006/12/blog-post_2468.html
- <http://gordonbrentingram.ca/scholarship/wp-content/uploads/2011/12/ingram-2011-essay-cruising-on-the-margins-in-chad-states-2011-cruising.pdf>
- <http://rednotebook.gr/2014/06/to-soma-prepei-diko-mas/>
- <http://www.10percent.gr/periodiko/teyxos19/466-2008-10-10-10-43-20.html>
- <http://www.bourdela.com>
- <http://www.cavvia.net/junkspace/>
- <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=309632>
- <http://www.haniotika-nea.gr/109185-fwtoandromes-sta-palia-xania/>
- <http://www.protagon.gr/scripta/blogs/stou-minwa-tin-parodo-27079000000>
- <http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=139788>
- <http://www.vice.com/gr/read/ena-glwssari-fylwn>
- <https://ilesxi.wordpress.com/2013/02/26/%CE%B7-%CE%AD-%CE%BD-%CE%BF-%CE%B9-%CE%B1-%CF%84-%CE%BF-%CF%85-%CF%86-%CF%8D-%CE%BB-%CE%BF-%CF%85-%CE%BC-%CE%B9-%CE%B1-%CE%BA-%CF%81-%CE%B9-%CF%84-%CE%B9-%CE%BA-%CE%AE-%CE%B3-%CE%B5-%CE%BD-%CE%B5-%CE%B1-%CE%BB-%CE%BF/>